

TEMA 4

AL-ANDALUS. O DOMINIO MUSULMÁN DA PENÍNSULA IBÉRICA

ÍNDICE

- AP. 1.- INTRODUCCIÓN.
- AP. 2.- A CONQUISTA.
- AP. 3.- EVOLUCIÓN POLÍTICA DE AL-ANDALUS
- AP. 4.- ORGANIZACIÓN DA VIDA EN AL-ANDALUS
 - POLÍTICA.
 - ECONOMÍA
 - SOCIEDADE.
 - UN MUNDO URBANO
- AP. 5.- CULTURA E ARTE EN AL-ANDALUS

APARTADO 1: INTRODUCCIÓN.

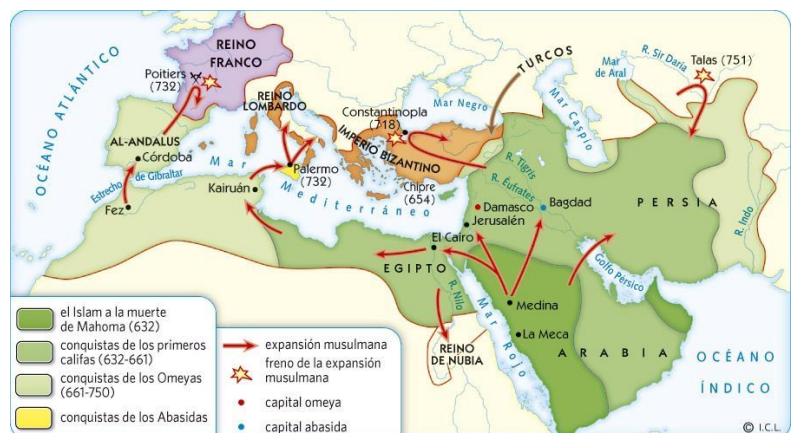

Tras a caída do Imperio romano de Occidente, as tribus xermanas se asentaran no territorio europeo ata formar reinos independentes. En **Hispania fundáronse dous reinos diferentes.**

- **O reino dos suevos**, que se instalaran no noroeste peninsular.
- **O reino dos visigodos**, que se extendía polo resto da Península.

A finais do século VI, **no ano 585, o rei visigodo Leovixildo conquistou o territorio dos suevos**, e o reino visigodo facíase co dominio de todo o territorio peninsular. A súa capital estaba en Toledo, e o sistema de goberno era o dunha **monarquía electiva**, na que eran frecuentes os enfrontamentos entre rivais políticos por facerse co poder.

Lonxe de Hispania, en Arabia nacera no ano 622 unha nova relixión, o Islam. Debido ao afán dos árabes musulmáns por expandir a súa relixión, levaron a cabo expedicións militares para conquistar novos territorios. Xa antes de que acabara o século VII, o Islam conseguira crear un imperio que se extendía dende a India ata as terras do Norte de África, moi cerca do reino visigodo.

APARTADO 2: A CONQUISTA MUSULMANA DA PEN. IBÉRICA.

A principios do século VIII a situación interna do reino visigodo era de guerra civil: despois da morte de Witiza no ano 710, nomeouse rei ao nobre **Don Rodrigo**. Os fillos do anterior rei non aceptaron a elección, polo que lle pediron axuda aos musulmáns no norte de África para que os apoiase contra o novo rei.

O gobernador musulmán do norte de África, chamado **Musa**, organizou un pequeno **exército formado por árabes e bereberes**, e encargoulle a Tarik que cruzase o estreito de Xibraltar e desembarcara na Península.

As tropas invasoras enfrontáronse ás tropas visigodas de Don Rodrigo, a quen derrotaron na **batalla de Guadalete no ano 711**. Pero, en lugar de entregarlles o trono aos fillos do anterior rei, decidiron continuar a conquista ata chegar a **Toledo**, a cidade que naquel momento era a capital do reino visigodo.

A chegada de mais tropas musulmáns procedentes do norte de África acelerou a conquista: **en apenas dez anos, as tropas musulmáns ocuparan case toda a Península**, agás pequenos vales nas montañas do norte peninsular.

O fin da expansión musulmán tivo lugar nas **Batalla de Covadonga (718)**, polo oeste, e na **Batalla de Poitiers (732)**, onde os francos frean o intento musulmán de expandirse ao norte dos Pirineos.

Estas derrotas supoñen o fin da expansión musulmán na Península. A partir dese momento, o territorio converterse nunha provincia do imperio musulmán: chámase **Al-Andalus**, e escollen a cidade de **Córdoba** como capital.

>> COMO FOI POSSÍVEL UNA CONQUISTA TAN RÁPIDA?

A ocupación musulmán resulta sorprendente, por como foron capaces de avanzar por un territorio tan extenso en tan pouco tempo. Isto explícase por unha **combinación de causas**:

- Os problemas internos dentro do reino visigodo, con distintos bandos enfrontados entre sí.
- O afán expansionista dos musulmáns que estaban en plena expansión creando un imperio.
- A superioridade militar musulmá, gracias a tropas de ataque máis rápidas.
- A sinatura das **pactos de capitulación**. Estes eran acordos entre as tropas musulmáns e as cidades visigodas, que preferían renderse antes que loitar; estas cidades aceptaban pagar un tributo ao invasores e a cambio podían conservar a súa relixión e propiedades.

No nome de Deus, o Misericordioso... Edicto de Musa a Teodomiro:

Este obtén a paz e recibe a promesa, baixo a garantía de Deus e do seu profeta, de que a súa situación e a do seu pobo non se verán alteradas; que os seus súbditos non serán asasinados, nin tomados prisioneiros, nin separados das súas mulleres e fillos; que non se lles impedirá practicar a súa relixión, e que as súas igrexas non serán queimadas nin privadas dos obxectos de culto que nelas hai; todo isto sempre que satisfaga as obrigas que lle impomos.

A paz concédese coa entrega das seguintes cidades: Uryula (Orihuela), Baltana, Laqant (Alacante), Mula, Villena... (...) El (Teodomiro) e os seus súbditos pagarán unha homenaxe anual dun dinar en metálico, catro medidas de trigo, cebada, zume de uva e vinagre, dous de mel e dous de aceite de oliva (...)

Dado no mes de Rajab, ano 94 da Hégira.

APARTADO 3: EVOLUCIÓN POLÍTICA.

A presenza musulmán na Península Ibérica estendeuse por case 800 anos, dende o inicio da conquista no ano 711 ata a caída do último reino musulmán, o reino nazarí de Granada, no ano 1492. Ao longo de todo este período, o poder e dominio dos musulmáns pasou por diferentes fases; estas están en relación tanto co que pasa no imperio islámico, como co que pasa nos reinos cristiáns que resistiran no norte peninsular.

As fases en que se divide a historia política de Al-Andalus tras a conquista son as seguintes:

- Emirato dependente (711-756)
- Emirato independente (756-929)
- Califaot de Córdoba (929-1031)
- Reinos de Taifas (1031-1085)
- Imperios norteafricanos: almorávides e almohades (1085 - 1214).
- O reino nazarí de Granada (1214-1492)

EPOCA DO EMIRATO DEPENDENTE (711-756): Neste período, Al-Andalus convértese nunha provincia dependente do imperio islámico con capital en Damasco (Siria). O principal problema neste período foron as **loitas internas entre os conquistadores** de orixe árabe e bérberes, motivadas polo reparto das terras conquistadas, no cal saían favorecidos os árabes.

ÉPOCA DO EMIRATO INDEPENDIENTE (756-929): No ano 750, prodúcese unha revolta contra o califato omeia na capital do imperio (Damasco). A familia dos abassidas toma o poder, e asasina ao califa e a súa familia, agás a un xoven príncipe chamado Abderraman. Este consegue fuxir e busca refuxio en Al-Andalus. Unha vez aquí, reúne apoios para facerse co poder, e declara a **independencia da provincia de Al-Andalus**. Con este feito, o emirato consegue a independencia política, aínda que se lle segue recoñecendo a supremacía relixiosa do califa de Bagdad.

ÉPOCA DO CALIFATO DE CÓRDOBA (929-1031): No ano 902 accede ao poder en Córdoba Abderraman III. O novo emir sae vitorioso das campañas militares contra os cristiáns. Aproveitándose do prestixio adquirido proclama o Califato de Córdoba. Desta maneira convértese en **xefe supremo tanto a nivel político como relixioso**, establecendo unha total independencia respecto do imperio islámico de Bagdad.

Pouco tempo despois, sube ao trono un neno de só once anos de idade, **Hixem II**, e o goberno queda en mans do xeneral **Almanzor**. Baixo o seu goberno, os musulmáns todavía son capaces de facer razzias (campañas de saqueo) sobre as cidades de Barcelona (985) e Santiago de Compostela (999). Sen embargo, coa súa morte, o califato entra nun período de crise, no que se suceden as conspiracións e revoltas contra os seguintes califas.

A fase do califato de Córdoba durou pouco tempo, pero **foi de gran esplendor político, económico e cultural**. Así, ata este momento os musulmáns seguen a ser o pobo dominante na maior parte do territorio, son capaces de saquear terras cristiáns e a propia Córdoba convértese nunha das cidades máis importante de occidente.

EPOCA DOS REINOS DE TAIFAS (1031-1085): En 1031, os gobernadores das distintas provincias que conforman o califato declaran a súa independencia. O califato divídese en 28 pequenos reinos coñecidos como Taifas, comezando un período de enfrontamentos entre elas.

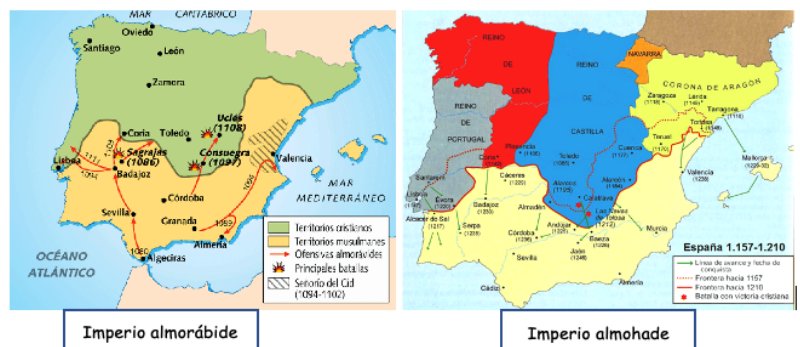

Esta situación vai ser habilmente aproveitada polos reinos cristiáns: nun primeiro momento, cóbranlle parias ou tributos a cambio da paz, e pouco despois os cristiáns retoman os seus ataques que culminan coa **conquista de Toledo (1085)**.

Neste momento, o poder dominante na península pasa aos cristiáns, e ante esta situación, os reinos de taifas piden axuda aos estados musulmáns do norte de África.

EPOCA DOS IMPERIOS ALMORÁVIDES E ALMOHADES (1085-1214): Esta fase caracterízase pola chegada de pobos procedentes do norte de África para frear a expansión cristián.

- Os primeiros en cruzar foron **os almorávides**. Conseguen derrotar aos cristiáns na **batalla de Sagrajas (1086)** e reunifican o poder musulmán en Al-Andalus. Sen embargo, o descontento da poboación polo seu radicalismo relixioso provocou unha nova desintegración nos **segundos reinos de taifas no ano 1145**.

- Os seguintes en cruzar foron **os almohades**. Conseguen unificar de novo Al-Andalus e frear temporalmente a reconquista cristiá, pero finalmente son derrotados no ano **1212 na batalla das Navas de Tolosa**.

Esta vitoria cristián supón a desintegración do imperio almohade nunha terceira fase de reinos de taifas, e permite a conquista cristiá do val do Guadalquivir, con cidades clave en al-Andalus como Córdoba ou Sevilla.

ÉPOCA DO REINO NAZARÍ DE GRANADA (1214-1492): Tras a vitoria na batalla das Navas de Tolosa, os cristiáns enfocaron os seus ataques sobre o val do Guadalquivir, ao tempo que permitiron a presenza musulmán da Taifa de Granada.

En Granada conformouse un reino musulmán que sobreviviu durante mais de dous séculos, gracias á diplomacia dos seus reis, que lle compraron a paz a Castela a cambio do **pago de parias** ou tributos. Sen embargo, a finais do século XV, nun momento de crise interna, os Reis Católicos retoman a guerra contra os musulmáns aos que derrotan en 1492. Neste momento considérase que remata a presenza musulmán na península tras case 800 anos de historia.

APARTADO 4: ORGANIZACIÓN DA VIDA EN AL-ANDALUS.

>> ORGANIZACIÓN POLÍTICA E ADMINISTRATIVA: A organización política de Al-Andalus sitúa aos **emires ou califas no cumio do poder**, que exercían de maneira absoluta. Axudábanse dun **hachib**, que exercía as funcións de primeiro ministro e controlaba aos altos funcionarios, chamados **visires**; para administrar o territorio, nomeábanse **walís**, que gobernaban nas provincias. E a administración de xustiza estaba en mans dos **cadís** ou xuíces.

>> A SOCIEDADE: A sociedade andalusí era moi diversa, na que convivían **diferentes grupos étnicos e relixiosos**, e o protagonismo social variaba en función da procedencia:

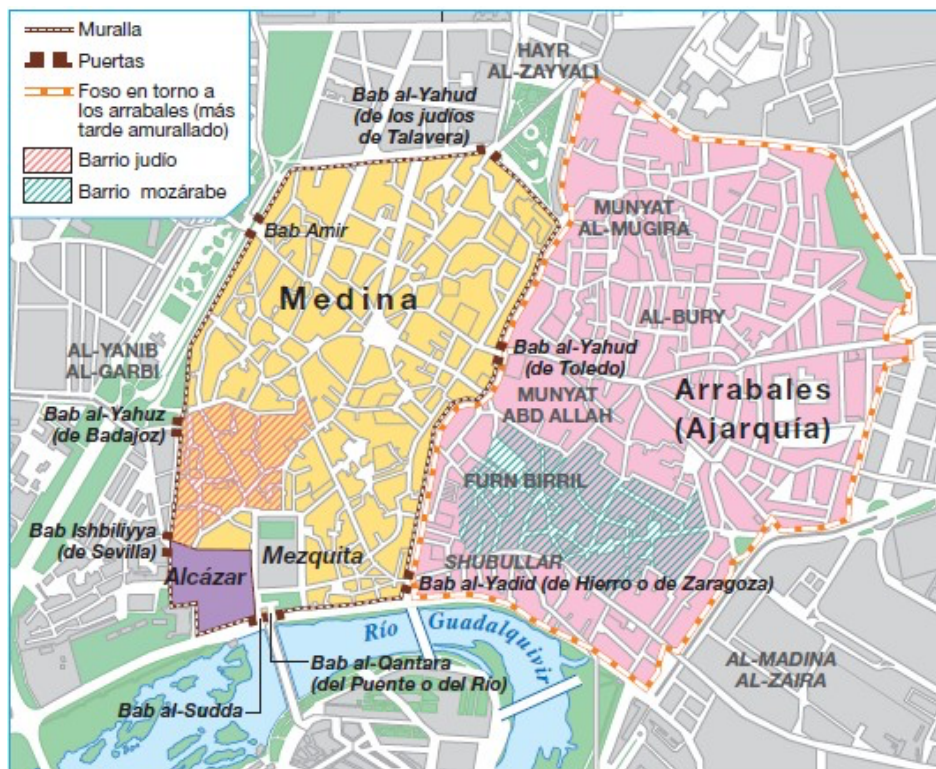
- Por un lado estaban os **musulmáns**. Neste grupo distínguense entre os conquistadores e os seus descendentes (**árabes ou bérberes**), e a poboación hispana que se convertera ao Islam, chamados **muladí**.
- Por outro estaban os **non musulmáns**. Dentro deste grupo estaban os **mozárabes** (poboación hispana que seguía vivindo en territorio musulmán pero mantiña a relixión cristiá), os **xudeus**, e os escravos.

Polo xeral, **os árabes se converteron no grupo máis poderoso**: monopolizaron os cargos de goberno e, tras a conquista, se asentaron nas mellores terras. En certo modo, bérberes e os muladí, pese a ser musulmáns non desfrutaron das mesmas oportunidades, pero si tiñan un status superior ao dos mozárabs. Pola súa parte, os xudeus eran unha minoría pero si tiveron unha gran consideración por parte dos gobernantes.

>> **A ECONOMÍA:** A base económica de Al-Andalus foi a agricultura, pero as outras actividades económicas (artesanía e o comercio) estiveron ben desenvolvidas:

- **Agricultura:** As terras de secano destináronse a cultivar os produtos da triloxía mediterránea (cereais, vide, oliveira). A novidade foi o tratamento ás terras de regadío, nas que se introduciron avances técnicos como embalses, acequias e noras; isto permitiulles cultivar produtos traídos de oriente como a cana de secre, algodón, arroz, berenxenas, cítricos...
- **Artesanía:** Nas cidades desenvolveuse unha artesanía de calidade, na que destacaron a fabricación de produtos como a cerámica, o repuxado do coiro, o marfil ou o papel, introducido por eles na Península.
- **O comercio:** O comercio exterior viuse favorecido pola posición estratéxica de Al-Andalus entre oriente (produtos de luxo; sedas, especias), norte de África (ouro, marfil, escravos) e Europa.

>> **UN MUNDO URBANO:** Os musulmáns crearon mais de vinte cidades (Murcia, Badaxoz, Madrid...) e revitalizaron moitas das que xa existían (Córdoba, Mérida, Toledo...). A estrutura básica das cidades andalusís constaba dun **núcleo central amurallado, a medina, e toda unha serie de barrios exteriores ou arrabaldes**. Ademais, as grandes cidades contaban con rede de sumidoiros, xardíns regados con canles, fontes públicas, e baños públicos (hamman)

APARTADO 5: CULTURA E ARTE.

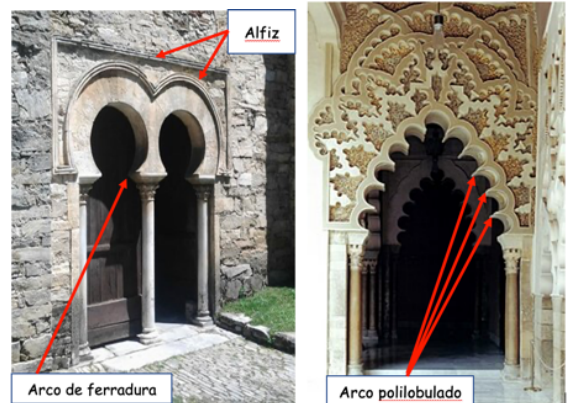
CULTURA: En Al-Andalus desenvolveuse unha cultura florecente gracias á prosperidade económica e certa tolerancia intelectual, especialmente en tempos do califato e as primeiras taifas. O seu auxe comezou en tempos de Abdelrraman III e Alhakem II, que crearon unha **biblioteca en Córdoba** que chegou a acumular máis de 400.000 volumes.

Al-Ándalus xogou un importante papel na **difusión da cultura clásica grega**, recibida da parte oriental do imperio musulmán cara a Europa cristiá. Así, destacaron importantes pensadores con Avicena, Avempace ou Maimónides, que comentaban as obras dos grandes filósofos clásicos. Outra disciplina de letras moi destacada foi a poesía, na que sobresaí Ibn Jaldun.

ARTE: A presenza musulmán deixou na península exemplos de edificios considerados patrimonio da humanidade.

Os edificios musulmáns empregan **materias pobres** na súa construción, como o ladrillo ou o xeso. Para levantar a estrutura empregan columnas e piares, sobre os que descansan os arcos.

Precisamente, un dos elementos que mellor identifica aos edificios andalusís é o emprego de dous tipos de arcos: **o arco de ferradura e o arco polilobulado**.

Se ben o exterior dos edificios resulta pouco chamativo, os **interiores son moi apreciados pola súa exquisita decoración**. Para elo empregan artesanados de madeira para os teitos e xesos e azulezos para as paredes. Os temas de decoración fanse a base de atauriques (formas vexetais), lacerías (formas xeométricas) ou inscricións epigráficas (letras).

En todos estes edificios musulmáns destacan tamén os seus **patios con xardíns e fontes** que supoñen un placer para os sentidos (frescor da auga, olor das flores, verde dos xardíns...)

Os **tipos de edificios mais destacados** son:

- Mesquitas. Teñen o seu mellor exemplo na de Córdoba, , pero tamén conservamos importantes minaretes como a Xiralda, construídas polos almohades.
- Palacios como os de Medina Azahara, nas proximidades de Córdoba, Aljafería en Zaragoza, e sobre todo, a Alhambra de Granada.
- Fortalezas como a de Almería ou Málaga.

MESQUITA DE CÓRDOBA:

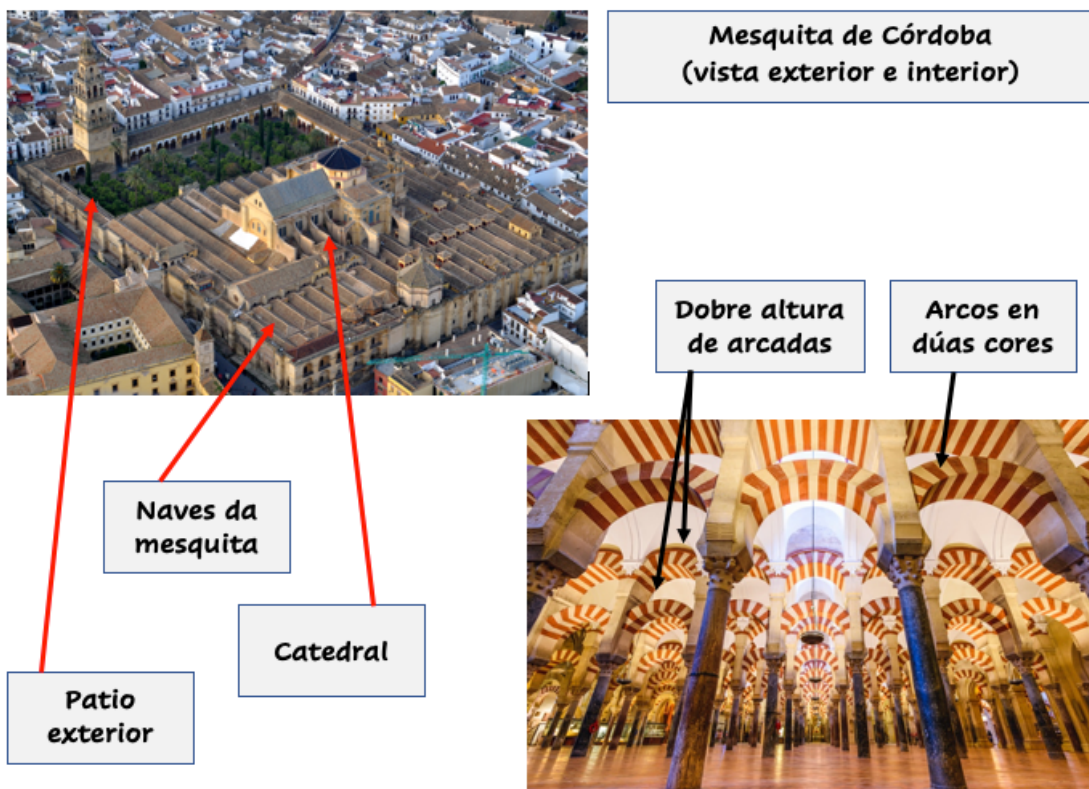
Iniciouse no 786, e representa a obra culminante da arte na época do califato. Foise ampliando o número de naves, a medida que aumentaba a poboación da cidade.

Nela chama a atención a **simplicidade do exterior fronte á exquisita decoración interior**.

As súas **principais novidades** son:

- emprego de **arcos en dúas cores**, en branco e vermello.
- **bosque de columnas** que sosteñen unha dobre arcada para ganar altura nas naves.

No século XVI viuse modificada pola construción no seu interior dunha catedral cristiá.

ALHAMBRA DE GRANADA:

Trátase dun palacio-fortaleza. No seu interior, distínguense tres grandes espazos:

- Unha **alcazaba**, que fai de fortaleza destinada a militares.
- O **Palacio Real**, que serve como sede de goberno e vivenda do sultán
- A **cidade palatina**, onde viven os funcionarios de goberno

O Palacio Real componse dun **parte pública**, en torno ao patio dos Arraianes, na cal se levaban a cabo as funcións de goberno; e unha **parte privada**, en torno ao patio dos Leóns.

Mais arriba na montaña, constrúise o **palacio do Xeneralife**, que servía de residencia de verán para o sultán e a súa familia.

Este edificio viuse alterado no século XVI, coa construción do Palacio de Carlos V, alterando o recinto orixinal.

Palacio da
Alhambra de
Granada

Palacio do
Xeneralife

Palacio Real

Palacio de Carlos V

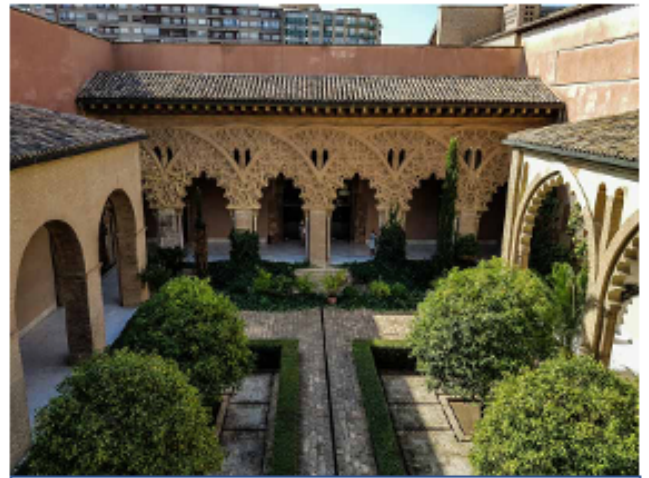
Alcazaba

Outros edificios...

Reales alcázares de Sevilla

Palacio de la Aljafería (Zaragoza)

**Torre da Xiralda
(Sevilla)**

Torre del Oro (Sevilla)